

Nr 159.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1919 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 98, gjorda framställning om anslag till pensionsförsäkringens genomförande jämte i ämnet väckta motioner. (2:a avd.)

Kungl. Maj:t har i den till innevarande riksdag den 9 januari 1919 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under sjätte huvudtiteln, punkt 98, föreslagit riksdagen att

dels för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd till de personer, som äro därtill berättigade jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring enligt dess lydelse före lagen den 8 juni 1915, på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 10,800,000 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda förslagsanslag må gäldas kostnaderna för statens bidrag till den jämlikt samma lag anordnade, på frivilliga avgifter grundade försäkring.

Beträffande den i ämnet förebragta utredningen får utskottet hänvisa till sid. 408—411 i det vid berörda proposition fogade statsrådsprotokollet över civilärenden.

I detta sammanhang har riksdagen till behandling förehåft två särskilda av herr *B. Eriksson* i Grängesberg m. fl. inom andra kammaren väckta motioner, vari hemställts i den ena (nr 136),

att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under innevarande år förvärva rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav ett dyrtidstillägg för år 1919 till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägget uppgår till i nämnda lag stadgat normalbelopp; samt

att till täckande av kostnaden härför bevilja på tilläggsstat till riksstaten för år 1919 ett förslagsanslag på 14,000,000 kronor;

och i den andra (nr 137),

att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under innevarande år förvärva rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav ett dyrtidstillägg för år 1920 till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägget uppgår till i nämnda lag stadgat normalbelopp; samt

att till täckande av kostnaden härför bevilja för år 1920 ett förslagsanslag på 14,000,000 kronor.

I fråga om de av motionärerna till stöd för framställningarna anförda skäl tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning anhållit om pensionsstyrelsens yttrande över berörda motioner, i anledning varav styrelsen i skriftelse den 4 april 1919 anfört följande:

»Enligt 3 § 1 mom. i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen om allmän pensionsförsäkring, sådant nämnda lagrum lydde före den 28 juni 1918, skulle för den, som före utgången av år 1929 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav, beloppet av pensionstillägg, understöd och ökning bestämmas till följande procent av eljest stadgat belopp, nämligen

för den, som under år 1914 förvärvat sådan rätt, till 50 procent
» » » » » 1915 » » » » 60 »
» » » » » 1916 » » » » 70 »
» » » » » 1917 » » » » 80 »
» » » » » åren 1918—1929 förvärvat sådan rätt, till 90 procent.

Genom lag den 28 juni 1918 har emellertid den ändring vidtagits, att för den, som under år 1919 eller därefter förvärvar rätt till pensionstillägg, understöd eller ökning därav, beloppet bestämmas i överensstämmelse med stadgandet i 6 § av lagen om allmän pensionsförsäkring och således utgör högst för man 150 och för kvinna 140 kronor.

Enligt 3 § 2 mom. i lagen om övergångsbestämmelser skall emellertid alljämt för den, vilken vid 14 års ingång fyllt 67 år, ävensom för den, vilken vid nämnda tidpunkt fyllt 15 men icke 67 år och redan då var till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning antingen av enskilda personer eller ock delvis av enskilda och delvis av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar, beloppet av understöd eller ökning därav bestämmas till 50 procent. Härmed avses de personer, som först genom lagen den 8 juni 1915 blevo delaktiga i pensionsförsäkringen.

Under tiden 1914—1918 hava pensionstillägg eller understöd beviljats 122,939 personer enligt lagen om allmän pensionsförsäkring i dess ursprungliga

lydelse samt 178,737 personer enligt 1915 års lag. Sammanlagt hava sålunda utfärdats pensionsbrev för 301,676 pensionstagare. Pensionstagarnas antal är för närvarande naturligen mindre, enär under årens lopp ett icke ringa antal bland dem avlidit. Någon fullt exakt uppgift om antalet pensionstagare i närvarande stund kan icke lämnas med hänsyn till bristande uppgifter om inträffade dödsfall, men torde antalet kunna beräknas till omkring 240,000.

I den för yttrande till pensionsstyrelsen överlämnade motionen nr 136 hemställes, att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under år 1919 förvärva rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav, ett dyrtidstillägg för år 1919 till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägg uppgår till i nämnda lag stadgat normalbelopp. Samma yrkande framställes i motionen nr 137 beträffande år 1920.

Motionärernas avsikt torde vara, att dyrtidstillägg skall utgå till såväl dem, som förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt pensionsförsäkringslagen i dess ursprungliga lydelse, som dem, vilka först genom lagen den 8 juni 1915 beretts delaktighet i pensionsförsäkringen. Såsom förut framhållits erhålla de personer, som under år 1919 förvärva rätt till pensionstillägg eller understöd enligt lagen i dess ursprungliga lydelse, normalbeloppet, och dyrtidstillägget skulle således enligt motionen icke tillkomma dessa. Till sådant tillägg skulle däremot kunna vara berättigade personer, som år 1919 respektive år 1920 erhålla pension (understöd) enligt lagen den 8 juni 1915.

Såsom i motionen nr 136 erinras, framställdes vid 1918 års riksdag i motion nr 180 i andra kammaren ett likartat yrkande om dyrtidstillägg för år 1918 som det nu framförda. Pensionsstyrelsen avgav infordrat yttrande över samma motion den 24 maj 1918. Styrelsen framlade därvid en beräkning över de kostnader, som ett bifall till motionen skulle föranleda, ävensom en del alternativa förslag, som skulle kunna anlitas, därest kostnaderna vid ett godkännande av motionärernas yrkande i dess helhet skulle befinnas allt för höga.

Vid de beräkningar, som av styrelsen verkställdes angående kostnaderna för dyrtidstillägget, utgick styrelsen därifrån, att sådan ändring skulle vidtagas i pensionsförsäkringslagen, att pensionstillägg eller understöd skulle för dem, som från och med år 1919 förvärva rätt till pension enligt 1913 års lag, komma att utgå med fulla beloppet. Vidare antog styrelsen, att den då föreslagna och sedermera genomförda förändringen rörande beräkningssättet för pensionstillägg och understöd vid inkomst över 50 kronor icke skulle komma till tillämpning, då det gällde att beräkna dyrtidstillägget. Under dessa förutsättningar och under antagande, att staten skulle ensam bära hela utgiften, ställde sig de beräknade kostnaderna för staten för genomförande av förslaget i dess helhet på följande sätt:

År	Kostnad för dyrtidstillägget
1918	14,000,000 kronor
1919	13,200,000 »
1920	12,300,000 »
1925	8,500,000 »
1930	5,900,000 »
1935	4,100,000 »
1940	2,800,000 »

Då kostnaden för ett rent bifall till motionen komme att uppgå till betydande belopp särskilt under de första åren, och det med anledning härav kunde vara påkallat, att vid frågans behandling olika alternativ funnes till övervägande, verkställde pensionsstyrelsen såsom ovan nämnts en del beräkningar för dylika alternativ, vilka icke skulle vara förbundna med lika dryga kostnader som motionärernas förslag.

Styrelsen hänvisar till dessa alternativ, som finnas intagna i bilaga B till Andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 4 vid 1918 års riksdag.

I fråga om 1918 års motion i övrigt anförde styrelsen, att det utan allt tvivel vore väl av behovet påkallat och därtill ganska befogat, att åtgärder från det allmännas sida i största möjliga omfattning vidtoges för att motverka dyrtidens tryck för de nuvarande pensionstagarna.

Självklart är, att styrelsen gärna såge, att de nu föreliggande motionerna bleve av riksdagen bifallna, därest medel till förslaget genomförande kunna anskaffas. Att styrelsen själv icke framställt något förslag i denna riktning har berott därpå, att styrelsen i likhet med övriga ämbetsverk under år 1918 erhållit anmodan att vid avgivande till Kungl. Maj:t av framställningar, som kunna påkalla äskanden av medel, iakttaga största möjliga sparsamhet. Styrelsen har emellertid i underdånig skrivelse den 17 januari 1919 — med erinran om sin skrivelse den 21 januari 1918 angående vissa ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring — anført, att det vore nödvändigt, att avsevärd höjning vidtoges i utgående pensionsbelopp, om pensionsförsäkringen skulle något så när kunna fylla sitt ändamål. En åtgärd i sådant syfte vore att höja pensionsavgifterna. Styrelsen vore sysselsatt med en utredning av saken, en utredning, som givetvis krävde avsevärd tid. Styrelsen hade emellertid ansett sig böra i tid framhålla, att då det icke gärna låte sig göra att med en höjning enbart av pensionsavgifterna nå det åsyftade målet, man måste med nödvändighet förutsätta avsevärt högre bidrag från det allmänna, än de som för närvarande utgå. Huru stora krav, som för ändamålet måste ställas på det allmänna, därom vore styrelsen ännu icke beredd att närmare yttra sig. Emellertid torde dessa krav med all sannolikhet bliva högst betydande, varför pensionsstyrelsen ansett sig böra erinra därom, på det att hänsyn därtill måtte tagas, då det gällde att bilda sig ett omdöme om de nya utgifter, med vilka det allmänna ofrånkomligen hade att räkna för de närmaste åren.

För närvarande pågår utredning inom styrelsen rörande åtskilliga ändringar av lagen om allmän pensionsförsäkring. Såsom ovan antytts är härvid bland annat fråga om höjning av pensionsavgifterna, och det kan tänkas, att man vid utredningen av denna fråga finner det mest ändamålsenligt att låta det allmännas bidrag till pensionsförsäkringen kombineras med avgifterna. Det sannolika är emellertid, att man måste höja även pensionstilläggen och understöden. Under sådana omständigheter torde man väl böra tillse, att om möjligt de nu utgående pensionerna även komma att regleras.

Innan utredningen hunnit verkställas, är det naturligen omöjligt att uttala sig om, efter vilka linjer en revision av pensionslagen lämpligen bör verkställas. Ett bifall till föreliggande motion rubbar emellertid icke de principer, på vilka lagen för närvarande är byggd, och lär icke heller vara ägnat att försvåra en eventuell omläggning av pensionsförsäkringen. Under sådana omständigheter synes det endast vara billigt och rättvist, att även nu ifrågavarande pensionsstagare komma i åtnjutande från statens sida av ett dyrtidstillägg. Att ett dylikt

tillägg är väl behöfligt för dem, därom torde väl knappast råda mer än en mening. De nu utgående pensionsbeloppen äro små i och för sig och hava förlorat högst betydligt i värde till följd av den inträdda dyrtiden. Önskligt vore, om motionen i dess helhet kunde bifallas och att man icke toge något av de alternativ, som framstälts i styrelsens skrivelse av den 24 maj 1918. Skulle man välja något av dessa alternativ, bleve pensionstagarna endast obetydligt hulpna, och rätt snart torde då fråga uppkomma att vidtaga ytterligare förhöjningar.

I händelse medel kunna erhållas till det föreslagna dyrtidstillägget, torde det vara lämpligast, att tillägget, utan att lagändring vidtages, utbetalas särskilt för sig utan direkt sammanslagning med förutvarande pension. Eljest skulle arbetet försvåras. För att åstadkomma minskning i arbetet är ock lämpligt, att dyrtidstillägget utbetalas för längre terminer, helst endast en gång om året. Utbetalningen för 1919 borde ske så snart som möjligt. Därest härvid, såsom lämpligt synes, tillägget utgår till samtliga pensionstagare, som vid utbetalningstidpunkten befinna sig i livet, bör, därest pensionstagare avlider efter det tillägget för året uppburits, stärbhuset efter honom icke hava skyldighet att återbära vad som kan belöpa på återstående delen av året. En bestämmelse i motsatt riktning skulle i hög grad komplicera det hela och för övrigt knappast få någon praktisk betydelse.

Vid uträknandet av dyrtidstillägget, som måste ske inom pensionsstyrelsen, torde böra kunna förfaras så, att man räknar med den procent, som gällde det år, då pensionen enligt hos styrelsen förda anteckningar börjat utgå. Härigenom kan visserligen på grund av bestämmelserna i, bland annat, 8 och 9 §§ inträffa, att dyrtidstillägg i några enstaka fall kan komma att utgå med för lågt belopp, men förfar man på annat sätt skulle arbetet högst avsevärt ökas. Rättelse kan sedermera lätt åstadkommas genom cirkulär till pensionsnämndsordförandena.

I skrivelsen den 24 maj 1918 ifrågasatte styrelsen, att utbetalningen borde verkställas medelst postanvisning genom styrelsens försorg. Det torde dock sannolikt nu vara lämpligast, att utbetalningen verkställas på samma sätt som i fråga om de vanliga pensionerna, nämligen genom postsparbanken. Detta bland annat med hänsyn därtill, att för varje år som går det för styrelsen blir svårare att erhålla uppgift om pensionstagarnas post- och bostadsadress.

Pensionsstyrelsen förutsätter emellertid, att därest förslaget om dyrtidstillägg kommer att av riksdagen bifallas, åt Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma de närmare villkoren för dess utgående, och att således nu icke fastställas några detaljföreskrifter i detta avseende.

Därest utbetalning sker en gång om året, torde antalet utbetalningar komma att belöpa sig till omkring 240,000 à 250,000 årligen. En rätt avsevärd extra personal erfordras naturligen för pensionsstyrelsens vidkommande för att uträkna dyrtidstilläggets belopp och för att lämna vederbörande, postsparbanken och pensionsnämndsordförandena, underrättelse om de belopp, som skola utbetalas. Då emellertid de till pensionsstyrelsens disposition ställda anslagen för extra personal och dylika kostnader äro uppförda såsom förslagsanslag, torde icke vara behöfligt att göra särskild framställning om anvisande av medel för ifrågavarande extra arbete.

På grund av vad sålunda anförts får pensionsstyrelsen förordna bifall till motionärernas förslag, därest för ändamålet erforderliga medel kunna erhållas.

De belopp, som erfordras för företagets genomförande i dess helhet, äro

för år 1919 förslagsvis 13,200,000 kronor och för år 1920 förslagsvis 12,300,000 kronor.

De till styrelsens biträde förordnade sakkunniga hava förklarat sig instämma i styrelsens sålunda gjorda tillstyrkan till motionärernas förslag.»

Utskottets
yttrande.

I en vid 1918 års riksdag väckt motion hemställdes, att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under år 1918 förvärvade rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensions-tillägg eller understöd eller till ökning därav, ett dyrtidstillägg för samma år till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägget uppginge till i nämnda lag stadgat normalbelopp ävensom att till täckande av kostnaden härför på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 14,000,000 kronor.

Beträffande det sålunda väckta förslaget förklarade riksdagen, att riksdagen, som funnit framställningen synnerligen behjärtansvärd, likväl med hänsyn till det statsfinansiella läget icke ansett sig kunna tillstyrka detsamma. Riksdagen uttalade emellertid den förvissningen, att Kungl. Maj:t, i den mån omständigheterna sådant påkallade, komme att framdeles efter utredning av pensionsstyrelsen taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning ökning av nu utgående pensioner kunde anses behöflig.

Med hänsyn till de stora krav, som för närvarande ställas på statskassan, har, på sätt av statsrådsprotokollet framgår, departementschefen förklarat sig nödsakad avstå från att föreslå Kungl. Maj:t att förelägga innevarande års riksdag förslag i det i sistberörda motion angivna syfte. Emellertid har, efter vad likaledes i statsrådsprotokollet upplyses, Kungl. Maj:t den 28 juni 1918 uppdragit åt pensionsstyrelsen att verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning ökning av nu utgående pensioner kan anses behöflig, och departementschefen har förklarat sig hysa förhoppning, att framställning i detta ämne må kunna avlätas till någon av de närmaste riksdagarna.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran emot Kungl. Maj:ts förslag. Vidkommande de i ämnet väckta motionerna har utskottet, i likhet med föregående år, funnit de däri gjorda framställningarna synnerligen behjärtansvärda. Likvisst har utskottet, med hänsyn ej mindre till vad departementschefen i ärendet anfört än även och framför allt till det rådande statsfinansiella läget, funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till motionerna.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

I) a) för bestridande av *den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd till de personer, som äro därtill berättigade jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring* enligt dess lydelse före lagen den 8 juni 1915, på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 10,800,000 kronor;

b) medgiva, att av nämnda förslagsanslag må gäldas kostnaderna för *statens bidrag till den jämlikt samma lag anordnade, på frivilliga avgifter grundade försäkring*;

II) avslå herr Erikssons i Grängesberg m. fl. ovanberörda motion nr 137;

III) ävenledes avslå herr Erikssons i Grängesberg m. fl. ovanberörda motion nr 136.

Stockholm den 26 maj 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzélius, C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, H. F. Lamm, G. M. H. Ekelund, A. C. Lindblad, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, N. Åkesson, C. A. Stålberg* och *R. G. H. von Koch* samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson, N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *S. Bengtsson* i Norup, *P. A. Hansson* i Stockholm, *J. Erlansson, K. E. W. Söderhielm* och *J. Nilsson* i Malmö.

Reservation:

av herr *J. B. Eriksson* i Grängesberg.
